

พฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพของประชาชนในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า
กรณีศึกษาอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

นายสุรศักดิ์ เนียมปาน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเวชศาสตร์ชุมชน ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0257-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

23 มี.ค. 2546

๕ ๓๐๓๖๓๓

HEALTH CARE UTILIZATION BEHAVIORS OF PEOPLE UNDER
UNIVERSAL COVERAGE : A CASE STUDY IN BANGROUY DISTRICT, NONTHABURI

Mr. Surasak Neampan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Community Medicine

Department of Preventive and Social Medicine

Faculty of Medicine

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0257-4

สุรศักดิ์ เนียมปาน : พฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพของประชาชนในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า :กรณีศึกษาอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี.(HEALTH CARE UTILIZATION BEHAVIORS OF PEOPLE UNDER UNIVERSAL COVERAGE : A CASE STUDY IN BANGROUY DISTRICT, NONTHABURI) อ. ที่ปรึกษา : รศ.นพ.ทศพร วิมลเก็จ, อ.ที่ปรึกษาร่วม : รศ.นพ.บดี ธนะมัน จำนวนหน้า 160 หน้า. ISBN 974-17-0257-4.

ระบบประกันสุขภาพและสวัสดิการสุขภาพของไทยในปัจจุบันสามารถคุ้มครองประชาชนได้เพียงร้อยละ 80 เท่านั้น ยังมีประชากรอีกร้อยละ 20 ที่ขาดหลักประกันสุขภาพและระบบประกันสุขภาพที่คุ้มครองเมื่อเจ็บป่วยจะมีปัญหาค่าใช้จ่ายของบริการสุขภาพโดยเฉพาะการรักษาพยาบาลมีโอกาสเกิดขึ้นสูง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการของประชาชนในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่ประชาชนในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 631 คน ในทุกหมู่บ้านโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างจากคอมพิวเตอร์ตามทะเบียนผู้ถือบัตรทองกรณีเสียค่าธรรมเนียม 30 บาท ทำการเก็บข้อมูลในระหว่าง 1 ธันวาคม 2544 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2545 โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ไคสแควร์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร จากการศึกษาพบว่าในรอบ 6 เดือนมีการไปใช้บริการในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเป็นผู้ป่วยนอกร้อยละ 60.3 เฉลี่ย 2.7 ครั้ง/คนและผู้ป่วยในมีไปใช้บริการร้อยละ 0.48 โดยมีอัตราการนอนเฉลี่ย 1 ครั้ง/คนการไปใช้บริการด้านการรักษาพยาบาลและฟื้นฟูมากที่สุดร้อยละ 87.2 เหตุผลสำคัญของการเลือกไปใช้สิทธิ์คือใกล้บ้านเดินทางสะดวกและเคยรักษามาก่อนเป็นคนไข้ประจำ และเหตุผลสำคัญของการเลือกไม่ไปใช้สิทธิ์คือไม่เคยเจ็บป่วยและซื้อยากินเอง/ร้านขายยา ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการไปใช้บริการในสถานพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนได้แก่ อาชีพ รายได้ ความพึงพอใจในบริการที่เคยได้รับ การรับรู้สิทธิประโยชน์และการได้รับรู้เงื่อนไขการบริการ ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ ความสะดวกในการเดินทาง ประสบการณ์ในการรับบริการและสิทธิประโยชน์ที่ได้รับ

ปัญหาอุปสรรคในการไปใช้บริการ ได้แก่ หลักเกณฑ์ใช้สิทธิบัตรประกันสุขภาพและความมั่นใจในคุณภาพบริการ และข้อเสนอแนะคือควรเลือกสถานพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนของตนเองและสามารถใช้บริการต่างจังหวัดได้

ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
สาขาวิชา เวชศาสตร์ชุมชน
ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนิสิิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4375292730 : MAJOR COMMUNITY MEDICINE

KEY WORD : UTILIZATION BEHAVIORS / HEALTH CARE / UNIVERSAL COVERAGE

SURASAK NEAMPAN : HEALTH CARE UTILIZATION BEHAVIORS OF PEOPLE UNDER
UNIVERSAL C COVERAGE : A CASE STUDY IN BANGROUY DISTRICT, NONTHABURI.

THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. DR. THOSPORN VIMOLKET , THESIS COADVISOR :
ASSOC. PROF. DR. BODI DHANAMUN 160 pp. ISBN 974-17-0257-4.

At present, health insurance and health welfare systems of Thailand can cover only 80% of total people. There are still 20% of people lacking the health insurance and the health insurance system coverage. In case of ailment, such people will be encountered with expenses of health services, particularly medical expenses that are extremely prone to occur. This research has an objective to study the health care utilization behaviors of people under universal coverage. The samples are 631 people under universal coverage at every village of Bangrouy District, Nonthaburi Province. Sampling method by computer as per the house registrations of gold card holders is used in case of 30-baht medical expense. The data were collected from December 1, 2001 to January 31, 2002, by using questionnaires designed by the researcher. For data analysis, Chi-square is used to find the relationship among the variables. From this study, it is found that in 6-month period, 60.3% of outpatients utilized such services under universal coverage, or average of 2.7 times/person, and 0.48 percent utilized the inpatient services, that was 1 time/person. The utilization of medical treatment and recovery takes the largest share at 87.1%. The essential reasons why people use the services are that such hospital is near their houses, the travelling is convenient, they used to utilize the medical care before, and they are the regular patients of such hospital. The important reasons why the patients opt not to use the services are that they have never been sick, they can buy drugs without any prescription from a physician or they can purchase such drugs at drugstores. The factors relating to the service utilization in registered nursing home are occupation, income, satisfaction they used to meet, perception of their rights, realization of service conditions. The supporting factors are convenience to travel, experience in service utilization, and rights to gain.

The obstacles of service utilization are the rules of using the said health insurance card, and confidence in quality of services. And the suggestion from the researcher is to select the self-registered nursing homes where the patients can utilize the services and the ability to utilize the services of other provinces.

Department. Preventive and Social Medicine Student's signature

Field of study. Community Medicine

Academic year 2001

Advisor's signature

Co-advisor's signature

Surasak Neampan
Thosporn Vimolket
Bodi Dhanamun

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่ง จากรองศาสตราจารย์ นายแพทย์ทศพร วิมลเก็จ รองศาสตราจารย์นายแพทย์บดี ธนะมัน ศาสตราจารย์นายแพทย์ ไพบูลย์ โล่ห์สุนทร และผู้ช่วยศาสตราจารย์นายแพทย์ สุนทร ศุภพงษ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือและชี้แนะในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุกคน ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม คณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอขอบพระคุณอาจารย์สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์ และคุณพัชรินทร์ สุริยะ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอขอบพระคุณ นายแพทย์โสภณ เมฆธน นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดนนทบุรี นายแพทย์จเด็จ ธรรมธัชอารี ผู้อำนวยการโรงพยาบาลบางกรวย คุณศักดิ์ งามยิ่ง สาธารณสุขอำเภอบางกรวย หัวหน้าสถานีอนามัย และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในอำเภอบางกรวยทุกคน ที่ให้ความช่วยเหลือ ในการประสานงานการเก็บข้อมูลในพื้นที่ และมีส่วนเกี่ยวข้องในการเตรียมการ และเก็บข้อมูลจนสำเร็จลงด้วยดี

ขอขอบพระคุณ คุณประเสริฐ เล็กสรรเสริญ และคุณอนันต์ มลารัตน์ ที่ให้คำแนะนำชี้แนะข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงให้งานวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน และประชาชนทุกคนในอำเภอบางกรวย ที่ให้ความช่วยเหลือ ความร่วมมือและเสียสละเวลาให้แก่ผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลและขอขอบคุณคุณศุภารัตน์ เดชคำภูที่ช่วยกรุณابันทึกข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ และขอขอบคุณ คุณวิไลลักษณ์ นิ่งใจเย็น คุณอุษา สิกขะบุรณะ และคุณพัชรินทร์ ศรีคงแก้ว ที่กรุณาช่วยพิมพ์และตรวจทานคำพิมพ์

สุดท้ายต้องขอขอบพระคุณบิดา มารดา พี่น้องและเพื่อน ๆ จากภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม ที่เป็นกำลังใจตลอดมา

สุรศักดิ์ เนียมปาน

เมษายน 2545

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
คำถามการวิจัย.....	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
สมมติฐานของการวิจัย.....	8
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	9
นิยามเฉพาะของคำศัพท์ในการวิจัย.....	10
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	13
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	13
ปัญหาอุปสรรคและมาตรการในการแก้ไข.....	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการอนามัย.....	15
แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเลือกใช้บริการและการเข้าถึงบริการ.....	17
แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า.....	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	48
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	55
รูปแบบการวิจัย.....	55
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	55
เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง.....	56
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย.....	57
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	58
การรวบรวมข้อมูล.....	59

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 (ต่อ)วิธีดำเนินการวิจัย.....	60
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	61
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	110
รายการอ้างอิง.....	128
ภาคผนวก.....	134
ภาคผนวก ก. รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสัมภาษณ์.....	135
ภาคผนวก ข. แบบสัมภาษณ์.....	138
ภาคผนวก ค. ระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า พ.ศ. 2544.....	148
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	160

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1	ร้อยละของความครอบคลุมการประกันสุขภาพแต่ละระบบ พ.ศ. 2534 – 2543.....2
1.2	ความคุ้มครองของระบบประกันสุขภาพและสวัสดิการรักษายาบาล.....3
2.1	เปรียบเทียบข้อดีและข้อด้อยของระบบการคลังสาธารณสุขสำหรับการเข้าถึงบริการถ้วนหน้า.....27
2.2	เปรียบเทียบระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าของต่างประเทศ.....42
2.3	ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าของสี่ประเทศในเอเชีย.....44
2.4	เปรียบเทียบระบบประกันสุขภาพในประเทศไทย.....47
4.1	จำนวนและร้อยละของประชาชนในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามลักษณะประชากรและสังคม.....63
4.2	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการเข้าถึงบริการ.....65
4.3	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะการไปใช้บริการสุขภาพ.....66
4.4	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเหตุผลที่ไม่เคยไปใช้บริการสุขภาพ.....66
4.5	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในสถานพยาบาลที่ระบุในบัตรทองที่ไปครั้งแรกจำแนกตามลักษณะการใช้บริการสุขภาพและตามลักษณะการเจ็บป่วยในกรณีเป็นผู้ป่วยนอก.....68
4.6	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในสถานพยาบาลที่ระบุในบัตรทองที่ไปใช้บริการครั้งที่สองจำแนกตามลักษณะการใช้บริการสุขภาพและตามลักษณะการเจ็บป่วยในกรณีเป็นผู้ป่วยนอก.....71
4.7	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนอกสถานพยาบาลที่ระบุในบัตรทองที่ไปครั้งแรกจำแนกตามลักษณะการไปใช้บริการสุขภาพและตามลักษณะการเจ็บป่วยในกรณีเป็นผู้ป่วยนอก.....75
4.8	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนอกสถานพยาบาลที่ระบุในบัตรทองที่ไปครั้งที่สองจำแนกตามลักษณะการไปใช้บริการสุขภาพและตามลักษณะการเจ็บป่วยในกรณีเป็นผู้ป่วยนอก.....81
4.9	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในสถานพยาบาลที่ระบุในบัตรทองจำแนกตามลักษณะการใช้บริการสุขภาพและตามลักษณะการเจ็บป่วยในกรณีผู้ป่วยใน.....85
4.10	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความพึงพอใจบริการที่เคยได้รับในสถานพยาบาลที่ระบุในบัตรทองประกันสุขภาพครั้งแรกของการใช้บริการ.....87

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.11 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความพึงพอใจที่เคยได้รับและ การไปใช้บริการสุขภาพในสถานพยาบาลที่ระบุในบัตรทองครั้งแรกของการใช้บริการ.....	88
4.12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความเชื่อถือและการเข้าถึงบริการ.....	91
4.13 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่ได้รับ.....	92
4.14 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการรับรู้เงื่อนไข และการรับรู้สิทธิประโยชน์.....	92
4.15 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพของประชาชนในโครงการหลัก ประกันสุขภาพถ้วนหน้ากับด้านลักษณะประชากรและสังคม.....	94
4.16 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างด้านความเชื่อและการรับรู้กับพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพ..	98
4.17 แสดงความสัมพันธ์ความพึงพอใจในการไปใช้บริการที่เคยได้รับกับพฤติกรรม การใช้บริการสุขภาพของประชาชนในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า.....	101
4.18 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงของการเจ็บป่วยกับพฤติกรรมการใช้ บริการสุขภาพในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ครั้งแรกการไปใช้.....	102
4.19 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างด้านการเข้าถึงบริการกับพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพ.....	103
4.20 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามผู้ตอบปัญหาอุปสรรคคำถามปลายเปิดใน โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า.....	107
4.21 จำนวนและร้อยละและอุปสรรคในการใช้บริการในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า.....	108
4.21 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีข้อเสนอแนะต่อการบริการในโครงการประกันสุขภาพ ถ้วนหน้า.....	109

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1.กรอบแนวคิดการวิจัย.....	9